

דבר העורך

ימי האלול בהם אנו עומדים הינם ימי רחמים ורצון (כמ"ש האריז"ל הובא ביסוד ושורש העבודה שער המים פ"א). ענינם של ימי האלול מקורם בדברי חז"ל בפרקי דרבי אליעזר (פרק מה) שהובאו בראשונים ובטור (או"ח תקפא) "בר"ח אלול אמר לו הקב"ה (למשה רבינו) עלה אלי הרהר, והעבירו שופר במחנה משה עלה להר, שלא יטעו עוד אחר ע"ז, והקב"ה נתעלה באותו השופר שנ' עלה אלהים בתרועה, לכן התקינו חכמים שיהיו תוקעים בשופר בראש חדש אלול בכל שנה ושנה."

בימים אלו אנו קוראים ג"כ את ההפטרות של שבעה דנחמתא, כאשר בסיום ימי האלול אנו מסיימים את ההפטרות האלו, ומיד לאחר מכן מגיעה שבת שובה בה אנו קוראים את הפטרת שובה ישראל. ובפשטות נראה שהשבעה דנחמתא אינם שייכים לימי האלול אלא שבמקרה יצא כך.

אמנם לאמיתו של דבר המתבונן יראה שאין זמן מתאים לשבעה דנחמתא יותר מימי האלול, ובאמת שני הדברים האלו הם דבר אחד.

את השורש של חטא העגל ביארו חז"ל בפרקי דר"א (פרק מד): "לאחר ארבעים יום שכחו את אלהיהם, וכן אח"כ מביא הפרקי דר"א שאמר הקב"ה למשה: "שכחו ישראל לכה גבורתי שעשיתי עמהם במצרים ועל ים סוף ועשו להם ע"ז", דהיינו, הסיבה שהם הגיעו לחטא העגל היתה מפני ששכחו את אהבת ה' אליהם ואת העובדה שכל רצונו של הקב"ה בעבודת האדם אינה אלא בשביל להיטיב לו. וממילא עי"ז הגיעו לידי כך שחשבו שיותר טוב יהיה להם אם יעבדו אלהים אחרים. וא"כ התיקון של חטא העגל ענינו לזכור את "כח גבורתו של הקב"ה שעשה לישראל", ולראות את אהבתו אלינו, ועי"ז להתחזק בעבודתו של הקב"ה ובאהבתו ויראתו.

וזהו ענינו של חודש אלול וכמו שכ' הסבא מקלם: "חודש אלול האהוב והנחמד באותות השמים, כמ"ש הרמב"ן ז"ל כי מזלו מזל בתולה להורות על האהבה לכנסת ישראל, ובחר להם החודש הזה להכין לבם לאביהם שבשמים, להוסיף אהבה על אהבתם בהתקרבותם אליו יתברך" (חכמה ומוסר ח"א, פה; כתבי הסבא מקלם פנקס הקבלות, עמוד ס"א).

ויסוד דבריו כ' ג"כ הב"ח (או"ח תקפא): "אני לדודי ודודי לי ראשי תיבות אלול, וסופי תיבות עולה ארבעים, כנגד ארבעים יום מראש חדש אלול ועד יום הכפורים, כי באלו ארבעים יום התשובה מקובלת להיות לבו קרוב אל דודו בתשובה ואז דודו קרוב לקבל תשובתו מאהבה."

וא"כ מה מאד מתאימים הם ההפטרות של הנחמות בהם הקב"ה מודיע לעמו ישראל שאע"פ שהם גלו ונראה שהקב"ה הרחיק אותם ממנו מכל מקום אהבתו לא סרה מהם, וכפי שנאמר בהפטרת עקב "ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני". ומשיב לה הקב"ה "התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך", ומבאר במצודת דוד: "כאומר, הנה לא כן הוא, כי האם תשכח אשה עולה וכי תקשה לבה מלרחם בן בטנה. גם אלה תשכחנה - אף אם יתכן בשום פעם שתשכחנה גם

מעניני הפרשה

פרשת ביכורים

פרשת ביכורים עליה אנו קוראים בפרשת כי תבא נראית לכאורה תמוהה למי שמתבונן בכל התהליך של הבאת הביכורים.

לאחר שראה אדם שביכרה התאנה שלו עליו להודות לה, וכפי שנצטוונו בברכת המזון כך גם בהבאת הביכורים, ביחד עם ההודאה להקב"ה על המזון, אנו מודים לו גם על הארץ שממנה הגיע המזון, משום שכשהקב"ה מביא לנו מזון, הרי כלול בנתינה זו גם את כל מה שכרוך בהבאת המזון, וכאשר אנו מקבלים לחם מן הקב"ה הרי הוא נתן לנו גם את הארץ ואת כל מה שכרוך בהבאת הלחם, ומשום כך גם בביכורים אנו מבינים שיש להודות על הארץ.

אלא שמכל מקום בביכורים אין מסתפקים בהודאה הזו, ראשית כל על המביא ביכורים לעלות עם הביכורים האלו לירושלים, וכיצד היא עלייתו לירושלים, מתאר הרמב"ם (פ"ד מהל' ביכורים הט"ז): "כיצד מעלין את הביכורים, כל העיירות שבמעמד מתכנסות לעירו של מעמד כדי שלא יעלו יחידים שנאמר "ברוב עם הדרת מלך". ובאים ולנים ברחובה של עיר... ובשחר, הממונה אומר "קומו ונעלה ציון אל ה' אלוקינו".

"והשור הולך לפניו, וקרניו מצופין זהב... והחליל מכה לפניו... והם הולכין בכל הדרך וקורין 'שמחתי באומרים לי בית ה' נלך'... הגיעו קרוב לירושלים שלחו לפניו שלוחין להודיע לאנשי ירושלים, ועטרו את בכוריהם ופרכסו אותן... והפחות והסגנים והגזברים יוצאין לקראתן מירושלים... ומשיכנסו כולן בשערי ירושלים יתחילו לקרות 'עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים'."

"כל בעלי אומניות שבירושלים עומדין מפניהם ושואלין בשלומן... והם מהלכין בתוך ירושלים והחליל מכה לפניו עד שהם מגיעים להר הבית. הגיעו להר הבית נוטל כל אחד ואחד סלו על כתיפו ואומרין "הללויה הללו אל בקדשו" וכי עד "כל הנשמה תהלל יה הללויה" והם מהלכים בהר הבית וקוראין עד שמגיעין לעזרה. הגיעו לעזרה דברו הלויים בשיר "ארוממך ה' כי דליתני" וגו'."

יש כאן תיאור מפליא כיצד התנהלה הבאת הביכורים, איזה עסק גדול עשו מזה, הדבר נראה כמעמד נדיר ומיוחד.

ולאחר מכן עומד האיש בעזרה ומודה לה' על כל ההיסטוריה של עם ישראל מארמי אובד אבי, וכל יציאת מצרים, כל הנוסח שאנו אומרים בליל הסדר כאשר אנו באים לספר על יציאת מצרים.

והדברים נראים תמוהים מדוע צריך לעשות כזה עסק גדול מהודאה על עץ תמרים, בכל העולם גדלים תמרים, ובכל שנה גדלים תמרים, אין כאן מאורע כה נדיר וכה מיוחד שצריך בשבילו לעשות את כל השמחה הגדולה הזו, וההודאה המיוחדת על כל הורתו ולידתו של כלל ישראל מיעקב אבינו ויציאת מצרים.

ההודאה במקרא ביכורים היא על הארץ

אמנם לאמיתו של דבר אם נתבונן בפסוקי התורה נראה שמצוות הבאת הביכורים אין ענינה רק הודאה על הפירות שגדלו. מיד בתחילת הפרשה אומרת התורה "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלוקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו", ומבאר רש"י עפ"י הספרי: "ואמרת אליו - שאינך כפוי טובה". כלומר, ההודאה פה היא על כך ש"באתי אל הארץ".

מעתה מובן היטב מדוע כ"כ החשיבו את מצוות הביכורים, שהרי יש כאן ענין מיוחד פעם בשנה שמודים להקב"ה על מתנת הארץ, ובוודאי שעל דבר זה צריך להודות בצורה נרחבת.

ומעתה מובן ג"כ מדוע בקריאת הביכורים צריך להאריך על כל מה שעבר על עם ישראל ביציאת מצרים, משום שתכלית יציאת מצרים היתה בכדי שיכנסו עם ישראל לא"י וכפי שנאמר בתורה (דברים ו, כג) "ואותנו הוציא משם למען הביא אתנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו",

אלה, אולם אנכי לא אשכחך."

ובכן אנו רואים את אהבתו הגדולה של הקב"ה לעם ישראל כאשר אינו מסיר את אהבתו אליהם בשום אופן, ואף בזמן ההסתר פנים, הקב"ה אינו שוכחם אף לרגע קטן, וממילא עבודת האלול - להתקרב אל ה' ע"י התבוננות באהבתו אלינו, מתקיימת ע"י ההתבוננות בנחמות הנביאים, בהם אנו רואים את אהבתו של הקב"ה לישראל.

*

כיצד מנחם הקב"ה את עם ישראל? בהתבוננות קלה בהפטרות של הנחמות נראה שעיקרם של הנחמות מיוסדות על ההבטחות שעם ישראל יחזור לארץ ישראל, ותחת היותה שממה היא תפרח ע"י עם ישראל השבים אליה. בכך הקב"ה מראה את אהבתו לעם ישראל, שלמרות שהוא הגלה אותם מא"י, מ"מ הוא מבטיח להם שהיא עדיין שלהם והם יזכו לשוב אליה. בנתינת הקב"ה לעם ישראל את א"י ניכרת אהבתו של הקב"ה, שכן ארץ זו, אשר כל פסגת תקוותם של האבות היתה שבניהם יזכו לשבת בה (כלשון האו"ש), ו"כל תשוקתו של משה היה לכנוס בה" (כלשון הגר"א באדרת אליהו דברים לו, כט) אינה ניתנת אלא לאוהב הגדול ביותר, וכמו שביארנו בארוכה במאמר על פרשת הביכורים שנתנת ארץ ישראל לעם ישראל מעידה על אהבה ה' לישראל משום שמתנה כזו אינה ניתנת אלא לאוהב הגדול ביותר.

[ולא לחינם אומות העולם כ"כ מתעניינים בכל פיסת אדמה בא"י, והם כ"כ מתקוממים על כל התרחבות של שטחי א"י, משום שהם מבינים שזוהי הנקודה הרגישה ביחס שבין ישראל לאומות העולם וככל שתתחזק אחיזתם של עם ישראל בא"י, כך יתברר לעין כל כי עם ישראל הוא העם הנבחר, וכמובן שדבר זה אינו נותן להם מנוחה. ואע"פ שהם אינם מבינים דבר זה, מ"מ הנפש שלהם מרגישה דבר זה כמו הרבה הרגשות אינסטינקטיביות שמרגישה הנפש אע"פ שאין השכל [מבין].]

ומאידך, חטא המרגלים - מאיסת הארץ, אשר הוא גרם את הגלות, ענינו היה חסרון באמונה באהבת ה', וכפי שנאמר בתהלים (קו, כד) "וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדבר", ומבאר הנצי"ב בהעמק דבר (במדבר יד, יא): "לא האמינו לדברו - היינו מה שאמר שהוא אוהב אותם ורוצה בטובתם", כלומר החסרון באמונה באהבת ה' לישראל גרם לכך שהם חשבו שהארץ אינה טובה, וכן לאידך גיסא, מחמת שהם הוציאו את דבת הארץ לומר שאינה טובה, חסרה להם ההוכחה לאהבת ה' לישראל.

וממילא על מנת לזכות לכל הנחמות עלינו לתקן את החטא שגרם לכל הקלקול, דהיינו - החסרון בהתבוננות באהבת ה', הניכרת מנתינתו לעם ישראל ארץ חמדה, וזהו בדיק עבודתנו בחודש אלול להכיר באהבת ה' ולהתקרב אליו.

*

אנו שזכינו לשבת בא"י, יש לנו אפשרות יותר גדולה לנצל את ימי האלול להתקרבות אל השי"ת, שכן מלבד עצם העובדה שהישיבה בא"י סגולתה לקרב את היהודי לאלוקיו, אצלנו ג"כ האמונה באהבת ה' לישראל אינה רק אמונה לבד, אלא היא ניכרת מעצם זה שהוא נתן לנו לשבת בא"י, משום שהמבין את גודל מעלת א"י, יכול להבין שהישיבה בא"י אינה במקרה, ורק מחמת אהבת ה' לעמו ישראל, הוא נתן לנו לשבת בארץ אע"פ שאיננו ראויים לכך מצד מעשינו, ולולי אהבתו של הקב"ה לעמו ישראל הוא לא היה נותן לנו לשבת בא"י. וממילא המתבונן באהבת ה' לעמו ישראל הניכרת לנו באופן גלוי, יכול להוסיף ולהתקרב אל השי"ת יותר ויותר בכל ארבעים הימים האלו של ימי הרצון, ומכח הימים האלו בכל השנה כולה.

בברכת התורה, העורך

וכן במקומות נוספים מבואר בתורה דבר זה. וא"כ בזמן ההודאה על הביאה לא"י צריך להודות על כל מה שהביא אותנו לידי כך שנוכל להיכנס לארץ.

ולא לחינם זמן הבאת הביכורים הוא בשבועות, שהוא הגמר של פסח וכמש"כ הרמב"ן (ויקרא כג, לו), משום שפסח הוא הזמן שמודים על עצם הגאולה ממצרים ולא על התכלית שבשבילה היתה הגאולה, וכפי שמבאר הגר"א (הגש"פ ד"ה די אכלו אבהתא), ואילו בשבועות מודים על התכלית הסופית שבאה מכח יציאת מצרים, דהיינו מתן תורה והכניסה לארץ ישראל.

ומשום כך בליל הסדר אנו קוראים את הפסוקים שנאמרו בהבאת הביכורים, אלא שאיננו קוראים אלא עד הפסוק של ויבאנו אל המקום הזה, משום שבאמת מקרא הביכורים וסיפור יציאת מצרים בליל הסדר ענינם אחד, בהם אנו מספרים על התהוותו של עם ישראל, אלא שבליל הסדר איננו מספרים אלא על חלק היציאה ממצרים, וממילא מה מתאים יותר מאשר לקרוא את הפסוקים של הבאת ביכורים, שבהם קבעה התורה כיצד להודות על יציאת מצרים שהיא ההכנה לכניסה לארץ ישראל, מלבד החלק של הפסוקים המדברים על הכניסה לארץ, שעל זה עדיין לא מדברים בליל הסדר אלא אח"כ בחג הביכורים.

בחירת עם ישראל ניכרת ביציאת מצרים ובביאת הארץ

ומדברים אלו אנו למדים, שהן ענינה של יציאת מצרים והן ענינה של הביאה לארץ, מהותם הוא הבחירה של עם ישראל, דהיינו שהם מהדברים המרכזיים בהם ניכר שהקב"ה בחר בישראל, ומשום כך הוא הוציא אותנו ממצרים ולכן הוא הביא לנו את ארץ ישראל. ולכן בשניהם אנו מודים על התהוותו של עם ישראל מארמי אובד אבי.

וכן מבאר הסמ"ק את ענין יציאת מצרים, שענינה הבחירה בעם ישראל, ועפי"ז מבאר הסמ"ק (מצוה א) את מה שאמרו (שבת לא, א) ששואלים את האדם בשעת הדין ציפית לישועה, ומבאר הסמ"ק שחיוב זה נלמד מן המצווה הראשונה בעשרת הדברות "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" שכוונת התורה לומר כאן ציווי "כשם שאני רוצה שתאמין בי שאני הוצאתי אתכם, כך אני רוצה שתאמין בי שאני ה' אלהיכם, ואני עתיד לקבץ אתכם ולהשיעכם".

והיינו שבכך שהוציא אותנו הקב"ה ממצרים ניכר שהוא בחר בנו לעם, ומשום שהוא בחר בנו לעם הוא הוציא אותנו ממצרים, ולכן כאשר מצווה אותנו התורה לזכור שהקב"ה הוציאנו ממצרים, כוונתה לצוות אותנו לזכור שה' בחר בעם ישראל, והוא אלוקיו (כלומר מנהיג אותנו), וממילא מובטח גם שיקבצנו וישיענו.

וגם בענין נתינת א"י אנו רואים ענין זה, שמנתינת ארץ ישראל ניכרת הבחירה של הקב"ה בעם ישראל, וראשית כל אנו רואים כן בדברי הנביא יחזקאל (פרק כ) כאשר הוא מתאר את יציאת מצרים, ובתוך דבריו הוא אומר שיציאת מצרים ענינה להוציא את עם ישראל ממצרים בכדי שיבואו לארץ ישראל, וע"ז אומר הנביא שכל זה נעשה למען קידוש ה'.

וכן לאידך גיסא מבואר בנביא יחזקאל (פרק לו) שיציאת עם ישראל לגלות היתה חילול ה'. וביאור הדברים עפ"י מה שביארנו שכיון שתכלית הבריאה היא בשביל עם ישראל, ותכלית עם ישראל היא שהם יגיעו לא"י, וכפי שכותב האור שמח שפסגת תקוותם של האבות היתה שבניהם ישבו בהר המוריה. והיינו משום שהתכלית של עם ישראל הוא הקשר שלו עם הקב"ה, והקשר הזה אינו מתקיים אלא בא"י.

וממילא כל זמן שעם ישראל אינם מגיעים לתכליתם, דהיינו שאינם מגיעים לא"י הרי יש בזה חילול ה' שכביכול המטרה שלמענה ברא הקב"ה את הבריאה אינה מתקיימת.

ולאידך גיסא אנו רואים שנתנית הארץ מראה על אהבת ה' לעמו ישראל, וכפי שאמרו חז"ל (בראשית רבה מא, ח) "אהב טהר לב... - זה אברהם שהיה תמים וטהר לב, ונעשה אוהבו של מקום שנאמר זרע אברהם אוהבי... שמתוך אהבה שאהבו אמר לו לזרעך נתתי את הארץ הזאת".

הרי מבואר מדברי חז"ל שנתנית הארץ מורה על אהבתו של הקב"ה לאברהם אבינו.

וכמו"כ אומרים חז"ל (במדבר רבה כג, ז) "אל הקדוש ברוך הוא למשה הן הארץ חביבה עלי... וישראל חביבין עלי... אני אכניס את ישראל שהן חביבין עלי לארץ שחביבה עלי".

וכן על הפסוק (ירמיה ג, יט) "איך אשיתך בבנים ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי צבאות גוים", מבארים חז"ל (שמות רבה משפטים לב, ב) "מהו אשיתך, אמר הקדוש ברוך הוא משעה שעמדתם בסיני וקבלתם את התורה וכתבתי שאני אוהב אתכם שנאמר (דברים ז) כי מאהבת ה' אתכם, ואחר שאהבתי אתכם היאך אני יכול לשנוא אתכם איך אשיתך בבנים, ואין אשיתך אלא שנהא שנהא (בראשית ג) ואיבה אשית".

וע"ז אומר הנביא שאני אוהב את עם ישראל ולכן נתתי להם ארץ חמדה וכו'.

מכל הנ"ל אנו יכולים לראות כיצד החשיבה התורה את מתנת ארץ ישראל, עד שנתיתה מהווה הוכחה לאהבת הקב"ה לעמו ישראל, משום שלולא אהבתו של הקב"ה לישראל הוא לא היה נותן להם את המתנה הזו, ונתינת ארץ ישראל לעם ישראל מעידה על כך שעם ישראל הוא העם הנבחר, אשר תכלית כל הבריאה היא בשבילו, וכל חפצו של הקב"ה הוא להיטיב לו, ולכן הוא נתן לו את הארץ הזאת שכה נתאוו אליה אבותינו.

ומעתה מובן היטב מדוע מאריכים במקרא ביכורים להודות על כל עצם קיומו של עם ישראל, משום שכאמור, נתינת ארץ ישראל היא ההתגשמות של הבחירה שבחר הקב"ה בעם ישראל, וממילא כאשר באים להודות על הארץ יש להודות על הבחירה שבחר ה' בעם ישראל שמכחה הוא נתן לנו את הארץ.

מדברי חז"ל

ארץ ישראל שקולה כנגד המילה וכנגד כל מה שנברא בששת ימי בראשית

כתיב וזכרתי את בריתי יעקוב וגוי והארץ אזכור. מן הפסוק הזה אתה למד שני דברים, שארץ ישראל שקולה כנגד המילה, כשם שמילה דוחה את השבת כך כבושה של ארץ ישראל דוחה את השבת, ועוד שהיא שקולה כנגד כל מה שנברא בששת ימי בראשית, ביום ראשון כתיב וירא אלהים את האור כי טוב, ובארץ כתיב כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה, בשני כתיב יהי רקיע בתוך המים, ובארץ כתיב ארץ נחלי מים, בשלישי כתיב תדשא הארץ דשא וגוי, ובארץ כתיב ארץ חטה ושעורה, ברביעי כתיב יהי מארת, ובארץ כתיב ארץ וגוי לא תחסר כל בה, בששי נברא אדם וחווה שנאמר ויאמר אלהים נעשה אדם, ובארץ כתיב כי האדם עץ השדה, בשביעי כתיב ויברך אלהים את יום השביעי, ובארץ כתיב ואכלת ושבעת וברכת.

חבב הקב"ה את ארץ ישראל ששקולה כנגד כל הבריות

ראה מה חיבה חבב הקדוש ברוך הוא את ארץ ישראל ששקולה כנגד כל הבריות שברא בעולמו, אמר משה לישראל לא חבב הקדוש ברוך הוא לאומה בעולם כשם שחבב אתכם שנאמר ובך בחר ה' אלהיך להיות לו לעם סגלה, ולא חבב מכל הארצות אלא ארץ ישראל שנאמר ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה הרי אתם נכנסין לתוכה על מנת הדרישה שנאמר ויתן להם ארצות גוים בעבור ישמרו חקיו ותורותיו וגוי. ילקוט שמעוני עקב תתס.

ארץ שמתיה חיים תחילה

זעקתי אליך ה' אמרתי אתה מחסי חלקי בארץ החיים (תהלים קמב ו), מי אמר הפסוק הזה, דוד אמרו, חלקי בארץ החיים - הוא קורא ארץ ישראל ארץ החיים, למה, אמר ריש לקיש בשם ר' אלעזר הקפר מפני שמתה ארץ ישראל חיים תחילה לימות המשיח, לפיכך הוא קורא אותה ארץ החיים. אמר דוד מתאוה אני לישב בתוכה, ואין שאול מניחני, אלא כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה', לפיכך - זעקתי אליך ה'. ועל ידי שעשיתי כך נעשיתי מלך על ישראל.

שהיה יעקב מתאוה לחזור לארץ ישראל

ד"א זעקתי אליך ה' מדבר ביעקב, כשיצא מבית אביו מהו אומר אם יהיה אלהים עמדי וגוי (בראשית כח כ), תלה עיניו להקב"ה אמר אתה מחסי, א"ל הנה אנכי עמך וגוי. חלקי בארץ החיים - שהיה יעקב מתאוה לחזור לארץ ישראל, אמר יעקב ברשות יצאתי, אם איני נוטל רשות איני חוזר, אמר הקדוש ברוך הוא רשות אתה מבקש, הרשות בידך - שוב אל ארץ אבותיך. מדרש תנחומא ויצא כג.

מדברי רבותינו

אין להקב"ה כ"כ נחת רוח מהמצוות בחו"ל

ואחר שהודיעם הגלות ציום על מצות תפילין ותלמוד תורה ומזוזה לומר לך שאע"פ שיגלו מן הארץ לא יפטרו מן המצוות, שלא יאמרו כי אין חיוב המצוות אלא בארץ כענין שנא' (דברים ז ה) ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים וגוי לעשות כן בקרב הארץ, (דברים ו א) וזאת המצוה והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקיכם אתכם לעשות בארץ, (שם יב א) אלה החוקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות בארץ אשר נתן ה' אלקי אבותיך לך לרשתה. אינו כן.

כי אף על פי שעיקר חיוב המצוות בארץ וכן הוא על דרך האמת, ועל כן מרע"ה נתחנן ליכנס לארץ, ויעקב נשא ב' אחיות בחוזה לארץ ולא נכנס בשתייהן לארץ וכו', צוה הקדוש ברוך הוא כשיגלו שיתעסקו בהם, כדי שלא ישכחו אותם ולכשיחזרו בארץ יהיו מלומדין בהם ובקיאים בעשייתם, כמו שמחנכין לנער מבן עשר ומבן אחד עשר שנה קודם זמן חיוב במצוות, ולא מפני שהוא חייב אלא כשיגיע לזמן החיוב כבר יהיה מורגל בהם, כך צוה השם ית' לישראל להתעסק במצוות בגלות בחו"ל.

וכן ארז"ל בספרי ואבדתם מהרה וגוי, אף על פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחו"ל הוו מצוינין במצוות שכשתחזרו לא יהיו בעיניכם כחדשים, משל למלך שכעס על אשתו וטרפה לבית אביה ואמר לה הוי מתקשטת בתכשיטים לכשתחזרי לא יהיו חדשים עליך, שנא' (ירמיה לא כ) הציבי לך ציונים וגוי דרך הלכת וגוי שובי אל עריך אלה.

ואם תאמר מ"מ אנו מחויבין לעשותם בחו"ל כבארץ שהרי צונו לשם כבכאן, והעובר עליהם יענש והמקיימם הנה שכרו אתו, א"כ מאי נפקא לן מינה בין בארץ בין בחו"ל - נפקא מינא לעשות נחת רוח ליוצרינו, שכשישראל עושין מצוות בחו"ל אין להקב"ה כ"כ נחת רוח כי הם ברשות אחרים ובארץ טמאה, ואדרבא כתיב שם (דברים ז כח) ועבדתם שם אלהים אחרים, וכת' ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם, ולא מצינו שעבדו ישראל ע"ז אחר שגלו, אלא רמז על המצוות שהם נעשות ברשות אחרים כענין שנא' (מלאכי ב יא) ובעל בת אל נכר, ור"ל אלהי נכר הארץ בעל בת אל שהם ישראל שנא' בהם (תהלים מה יא) שמעתי בת וראי והטי אזנך...

הארץ מרגישה בקיום המצוות והם תועלת לה

וגם לארץ עצמה יש תועלת, כי המצוות הם קיום העולם. ואל תאמר ומה תועלת יש לארץ בקיום המצוות, ומה הרגש יש לאבן דומה ולעפר הארץ, שהרי מצינו בעשיית העבירות שהיא נענשת ומרגשת דכתיב (במדבר לה, לג): ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יחניף את הארץ ולא יאריך לא יכופר לדם; (ויקרא יח, כה) ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה ותקיא הארץ את יושביה; (שם שם, כח) ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה כאשר קאה את הגוי. וכשם שיש לה עונש ונזק בעשיית העבירות כך יש לה

תועלת בעשיית המצוות עליה, ואף על פי שדבר זה אינו מושג ומורגש בשכל האנושי, הוא מושג בשכל חכם הרזים כי א-ל דעות ה'.

"תורת המנחה" לר' יעקב ב"ר חננאל סקילי תלמיד הרשב"א. (פרשת עקב, דרשה סח).

אל תחשבו להשתקע בחו"ל ח"ו לקיים ואכלה אתכם ארץ אויביכם

ידוע שחובת המתפלל לכוון גופו כנגד ירושלים וכו', וכאן ראינו לזכור ירושלים שנית, לומר שלא יספיק הרושם והרמז וכו'. ולזה צריך כל אדם מישראל לעשות בלבו הסכמה קבועה ותקועה לעלות לדור בארץ ישראל, ולהשתוקק להיות זוכה להתפלל שם לפני היכל מלך, אעפ"י שחבר לא זזה שכינה ממנו, והדר בחו"ל עובד ללא אלהי אמת כמו שאמר דוד המלך כי גרשוני היום מסתפח בנחלת ה'...

ע"כ שמעוני אחי ורעי המתגוררים בארץ לא לנו על אדמה טמאה, זכרו את ה' וירושלים תעלה על לבכם, התקוששו וקושו. המזכירים את ה' אל דמי לכם תמדי לא יחשו. ואל תתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהלה. עושו גושו חושו, ואל תחשבו להשתקע בחו"ל חס ושלום לקיים ואכלה אתכם וכו', זאת היתה חטאת אבותינו שגרמו בכיה לדורות כי מאסו ארץ חמדה. והיא שעמדה לנו בגלותנו המר, שלא אחד בלבד עמד עלינו, אלא בכל דור לא שקטנו ולא שלונו, על צוארתו נרדפנו, יגענו ולא הונח לנו, כמת מלב נשכחנו, אחר ששכחנו דירת ארץ ישראל לגמרי.

אין אחד מאלף מתעורר להחזיק בה להתיישב שם לדור כי אם אחד ממדינה ושנים בדור. אין איש שם על לב מבקש אהבתה דורש שלומה וטובתה ולא מצפה לראותה. כמדומה לנו בהיותנו מעט בשלוח בחוץ לארץ שכבר נמצאנו ארץ ישראל וירושלים אחר דוגמתה...

ציון היא דורש אין לה, היינו עזובה היינו שכוחה. גם היא נאנחה ותשב אחר ודודה חמק עבר, שלח ידו מן החור, והבנים חשך משחור תארם הלכו שחוח בגוים לא מצאו מנוח... כל זאת באתנו, כי כארז נמשלנו, ארץ צבי שכתנו, לשוב אל ארץ מולדתנו לא זכרנו...

התורה תלויה בעם ה' על נחלת ה'

כי ישראל קרוים נחלת ה' והארץ היא נחלתו, והתורה תלויה בשניהם בעם ה' על נחלת ה' והעוזב אחת עוזב השנית על דרך האמת. ואמרו בבראשית רבה פר' לך לך (מו, ט) אם נכנסין לארץ מקבלין אלהותי ואם לאו וכו'. ואין להאריך בידוע כמה הפליגו חז"ל בשבח א"י והדירים בה כי התלמוד והזוהר וספרי החכמה מלאים מפה לפה. וכן המפרשים מלאו ידיהם לה' להזכירה לשבח גדול, ביחוד הראב"ע והרמב"ן על התורה יעוין עליהם ובעל ספר הכוזר.

סידור בית יעקב להיעב"ץ סולם בית אל ג, ו.

כי רצו עבדיך את אבניה

מסר נפשו לחבב את ישוב ארץ הקודש

בספרו "בן יכבד אב" מספר הגאון רבי בן ציון ידלר זצ"ל "מגילת הרפתקאות שעברו לפני מאה שנה על אאמו"ר הגה"צ מוהר"ר יצחק זאב יאדלער זצ"ל, בעהמ"ח ספר תפארת ציון על מדרש רבה - מיום שמסר נפשו לעלות ולחונן עפר ארץ הקדש ולקבוע בה את משכנו עד יומו האחרון י"ב סיון תרע"ו".

"משחר טל ילדותו מסר נפשו לחבב את ישוב ארה"ק, ובעודו נער בן תמניא החליט בלבו הטהור לעלות ולקבוע משכנו בארה"ק. הוא סיפר לי ששגורה היתה תפלה בפיו שהש"י יזמין לו לאשה אשת חיל שתהא נאות לעלות עמו לא". תפלתו נתקבלה, והש"ת הזמין לו בעיר הורדנא אשה יראת ה' ה"ה אמי מורתי מלכה בת ר' יצחק ז"ל אשר בטח בה לב בעלה.

בהיותו אברך בן עשרים וארבע שנים (תרכ"ז), גמר אומר להוציא מן הכח אל הפועל את מחשבתו הטהורה לעלות ולהשתקע בארה"ק אשר עיני ה' בה מראשית השנה עד אחרית שנה, הוא הודיע את חפצו לאמי מורתי ע"ה, ויעץ לה שתמכור את כל רכושם והסחורה שבחנותה. אמי ע"ה שהיתה יראת ד' עשתה רצון בעלה, ומכרה את כל רכושם וקבצה בערך ארבע אלפים ר"כ.

אבא מארי ז"ל ואמי מורתי ע"ה לא שמו לב לקשיים שעמדו בדרכם. והגם שנחשבו בעיני כל כמתעתעים לעזוב ארץ מגורם, מקום שם רכשו רעים ואוהבים, ומקור מחיה ופרנסה, ולנדוד למדבר שמם עם שתי ילדות וילד קטן בן שנה ורבע, אבל הם לא שתו לבם לכל זה, ועמדו ועשו את דרכם לא".

ויהי כאשר ראו אוהביו שלריק הי' כל יגיעתם, וכי הוא עדיין עומד בדעתו, לזה הודיעו לאביו הרב יהודה דוד ז"ל, ויעצוהו שיגזור עליו בגזירת כיבוד אב לבל יסע לאר"י, וכן עשה, ואז מצא עצמו דחוק מאד לבל ליהמרות גזרת אביו, לזה מצא תחבולה לשלוח את אמי הצדקנית נ"ע לאביו, ושתאמר לו שכבר הוחלט אצלה בהחלטה גמורה לנסוע לאר"י, ובאם אינו מניח את בנו לנסוע איתה, אזי ישפיע עליו שיתן לה גט פיטורין, כי לא תשנה דעתה מחמת שום דבר. בשמוע אביו את דבריה היוצאים מן הלב, נזכר בדברי זקנו הרה"ג חיים זלוטנער זצ"ל, שאמר שדור רביעי ישוב הנה, ובנו הוא הדור הרביעי ממנו, לזה ביטל גזירתו וברך אותם שיצליחו בנסיעתם ברוחניות ובגשמיות.

...ואמר (ר' יצחק זאב ידלר) בהתרגשות נוראה, היתכן שהקב"ה הזן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כינים, אינו מפרנס רק לתושבי חו"ל, ולאיש אשר נדבה רוחו להתיישב בארה"ק אינו מפרנסו?! השופט כל הארץ יעשה זאת?!

והקב"ה הזמין לו אנשים מכובדים לנסוע בצוותא לארץ הקדש, ובתוכם היה הגאון הישיש הר' אלעזר לנדא זצ"ל בן הגאון ר' יעקב משה זצ"ל בנו של הגאון ר' אברהם זצ"ל בנו של האדמו"ר הגר"א מווילנא זצ"ל, והיה שמח שמחה גדולה על שהקב"ה הזמין לו לנסוע בצוותא עם נכדו של הגר"א מווילנא שהוא היה הראש והראשון לעורר את קדושת הארץ וזירז את תלמידיו לנסוע אל ארץ הקודש.

והנוסעים שהיו על הספינה היו זקנים וזקנות, והוא היה אברך בן כ"ד שנה ועמו שלשה ילדים קטנים, והי' פלא בעיניהם איפה נוסע אברך זה עם ילדים קטנים למדבר שממה, ושאלו אותו לאיפה הוא נוסע ולמי נוסע, השיב להם שיש לו אב עשיר בירושלים ואלי הוא נוסע, והוטב בעיניהם תשובתו... וכשבאו סמוך להעיר יפו אמר להם, האב העשיר שלי הוא האב העשיר שלכם, הוא האב לכל העולם, רק רצונו ברוך הוא שכל אחד יבטח בו כמאמר הכתוב השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך.

יסורי ארץ ישראל

אחרי טלטולי נסיעה קשים הגיעו אל ארץ חמדתם, היה זה בשנת תרכ"ז. הם ירדו בנמל יפו ושמו מיד את פניהם לירושלים, וגם

בפנים הארץ עמדו לפניהם טלטולי דרך קשים, כי בימים ההם אין כבישים סלולים, הדרכים זרועים הרים וגבעות, אבני נגף וחתחתים, סלעים ועמקים, והכל משובש ומפותל. ולרכוב על החמור לא יכלו, וכך טלטלו את עצמם רגלי מיפו עד ירושלים, והילד נישא על הידיים. טפסו על הרים וגבעות, סחבו את רגליהם על אדמת הטרשים וערמות הסלעים, עד אשר הופיעו ובאו להר הקודש ירושלים, פלטרין של השי"ת.

יסורים קשים ומרים פגעו באבי מורי זצ"ל בשנה הראשונה לבואו לירושלים, הקב"ה יסר אותו ואת כל בני ביתו במחלות שונות ר"ל, עד שכל הכסף שהביא איתו מחו"ל אזלו בעד הרופאים והרפואות, וקבל הכל באהבה כמאמר חז"ל שא"י הוא אחד מהשלשה דברים שבא ע"י יסורין.

מצבו הלך וחסר מיום ליום, והוא בטחונו לא עזב. אז באה א"מ נ"ע ואמרה לו הלא אתה רואה שאיננו זוכים להיות בארץ הקודש והקב"ה אינו רוצה שאנו נדור בארץ הקודש, לזה הרי עדיין יש לי כלי כסף ותכשיטים, ונוכל בשווים לחזור להורדנא, אבל אם נאבד גם זה, לא יהיה לנו במה לחזור. השיב לה, לא נשוב להורדנא בשום אופן שבעולם, ואם אינני זוכה להיות בארץ הקודש בחיים, אז הרי יש הר הזיתים, אנחנו צריכים לצפות לישועת ה' כי ישועת ה' כהרף עין, ובטחוני על מאמר חז"ל שאפילו רשעים בגיהנם נדונים רק שנים עשר חדש.

ועל כל גל וגל נענע בראשו וקבל את הפורעניות ר"ל באהבה, ואדרבא מכל ריבוי היסורין הקשים והמרים שהיו לו, נתחזק בטחונו יותר כמאמר הפסוק הזורעים בדמעה ברנה יקצורו.

נתן תודה להקב"ה שלקח ממנו הכסף הטמא מחו"ל

וככלות שנים עשר חדש נתן תודה להקב"ה על כל היסורין שעברו עליו כמאמר חז"ל כשם שמברכין וכו' והתפלל בלב נשבר להקב"ה שירחם עליו ומי שאמר לעולם די יאמר לצרותי די, ומן השמים ריחמוהו וחלצו אותו מיסוריו. התחילה אמי מורתי נ"ע לשלוח ידי למסחר כפי שהורגלה מאז, ושכרה חנות ברחוב היהודים, החנות הראשונה על יד פתח החורבה של ר' יהודה החסיד מצד הימין, אך לא ידעה לדבר ערבית כלל [כי כל הסחורות היו צריכים לקנות מהערבים] ולימדה אבי מורי ז"ל מן התרגום קצת מילים ערביות, והתחילה להתעסק בחנות מכולת, וה' נתן ברכה והצלחה בכל מעשיה, וכן בעיני הקונים, שכל האנשים אמרו שהחמאה שלה יותר טוב מחמאת אחרים, וכולם באו לקנות חמאה רק ממנה, והי' ממש ברכה הנראה לעינים בבחינת אסוך השמן של הנביא אלישע, וכן היתה ברכה בכל מיני מכלת.

ובכל לילה ולילה הביאה אמי מורתי נ"ע את הכסף שהרויחה מכל היום ומסרה לאדוני אבי ז"ל, ומנה אותם וכתב בפנקס את הסכום שהביאה, ובערך תשעה חודשים נתמלא כל הסכום שהביאו מחו"ל, ומאז נפסק השפע הרב והרויחה רק לפרנסת בני ביתה, ונתן אבי מורי ז"ל תודה להקב"ה שלקח ממנו הכסף הטמא מחו"ל ונתן לו כסף קדוש מארץ הקודש.

רצוני שתהא חתונתי בעיר העתיקה

בשנותיו האחרונות גברה עליו חולשתו מאד, ועפ"י פקודת הרופאים היה צריך להחליף את האויר, והעתיק משכנו מחוץ לעיר העתיקה [אף שזה היה תמיד נגד רצונו], לשכונת בית דוד ע"י נחלת שבעה.

ובתחילת שנת תרע"ז ביקש ממני שאחזירו למגורו בעיר העתיקה, ואמר לי רצוני שתהא חתונתי בפנים העיר העתיקה. רצונו נתמלא, וקבעתי לו בית דירה בחצר אור החיים הקדוש זיע"א.

בשבת קודש י"ב סיון נצחו אראלים את המצוקים והעלה נשמתו הטהורה למרום עם תפלת המנחה, ההלויה היתה במוצש"ק וגדולי רבני ירושלים הספידוהו. נכרה לו מקום מנוחתו על יד מרן שכתבה"ג מוהר"ל דיסקין זיע"א.